

معاونت امور توانبخشی

دستورالعمل شرایط و ضوابط اختصاصی مراکز غیر دولتی حرفه ای معلولین

مرکز توانبخشی حرفه ای بالای ۱۴ سال
(واحد های پیش حرفه ای و حرفه آموزی)

(ظرفیت ۵۰ نفر)

۱۳۹۶

مقدمه:

یکی از دغدغه های اساسی خانواده ها و برنامه ریزان آموزشی و توانبخشی افراد دارای ناتوانی و معلولیت افزایش کیفیت زندگی آنان پس از ترخیص از دوره های آموزشی و توانبخشی از مراکز زیر ۱۴ سال است. در پاسخ به نیاز افراد با معلولیت های شدید دوره حرفه آموزی بالای ۱۴ سال با هدف رسیدن به خودکفایی نسبی اقتصادی و اجتماعی از طریق فرایندی پویا که بتواند خدمات توانبخشی مورد نیاز ایشان را تأمین نموده و زمینه های رشد اجتماعی، روانی - حرکتی و شناختی با تاکید بر کسب آمادگی شغلی همراه با عزت نفس و کاهش وابستگی های دائمی به خانواده را فراهم آورد.

همچنین یکی از اولویت های معاونت توانبخشی ارائه خدمات توانبخشی آموزشی به معلولان بالای ۱۴ سال و برنامه ریزی به منظور ساماندهی و استقرار آن دسته از توانخواهانی است که شرایط حضور در مراکز حرفه آموزی و کارگاههای تولیدی حمایتی مطابق با ضوابط مربوطه را نداشته و در حال حاضر بصورت توانخواهان ماندگار در مراکز حرفه آموزی حضور دارند، لذا دستورالعمل حاضر تحت عنوان "مراکز توانبخشی حرفه ای" تلاش نموده است تا این دو برنامه را در کنار یکدیگر ساماندهی نموده تا ضمن انتفاع هرچه بیشتر جامعه هدف به مباحث آموزشی، بتوان حرکت مراکز غیردولتی حرفه آموزی را به سوی اشتغال حمایتی مهیا نمود. لذا به استناد قانون جامع حمایت از حقوق معلولان مصوب مجلس شورای اسلامی در سال ۸۳، ماده یک و تبصره ماده ۳ بمنظور ارتقا کمی و کیفی فعالیت های مراکز آموزشی و توانبخشی بالای ۱۴ سال ارائه می گردد.

هدف:

هدف از تأسیس و فعالیت مراکز حرفه آموزی، آموزش مهارتهای پایه، آموزش مهارتهای اجتماعی، آموزش های رفتار کاری برای به حداکثر رساندن توانائی های بالقوه و نیز کاهش مشکلات رفتارهای ناشی از معلولیت بمنظور کسب آمادگی های لازم برای حضور در مراکز شغلی حمایت شده (کارگاه های تولیدی حمایتی، واحد های صنفی تیپ دو، مراکز پشتیبانی شغل - SE) برای دستیابی به حد استقلال نسبی اجتماعی و اقتصادی همراه با کرامت انسانی می باشد.

ماده ۱

تعاریف

۱-۱: توانبخشی حرفه ای

توانبخشی حرفه ای به مجموعه ای از خدمات اطلاق میشود که به افراد دارای معلولیت های حسی- حرکتی، ذهنی، اختلالات طیف اتیسم و نیز روانی، به منظور دستیابی به مهارتها و توانمندی های لازم برای آماده سازی و دستیابی به اشتغال حمایتی، ارائه می گردد.

۱-۲: مراکز توانبخشی حرفه ای

به مراکز روزانه ای اطلاق می شود که مجموعه ای از خدمات آموزشی، توانبخشی و حرفه آموزی را به افراد معلول واجد شرایط به تفکیک نوع معلولیت در راستای کسب مهارت حرفه ای و ورود به عرصه کارگاهی و اشتغال پایدار ارائه می نماید.

- مرکز توانبخشی حرفه ای در صورتی که بیش از ۶۰٪ افراد پذیرفته شده در واحد حرفه آموزشی فعالیت داشته باشند و در صورتی که عملکرد مرکز (دارا بودن حداقل درجه یک به مدت دو سال بطور مستمر) توسط استان تایید گردد، می تواند با کارگاه تولیدی حمایتی تیپ یک ادغام شود. شایان ذکر است، تأیید دفتر تخصصی ستاد بهزیستی کشور الزامی است.

۳-۱. واحد های مرکز توانبخشی حرفه ای

هر مرکز توانبخشی حرفه ای بر حسب نیاز به دو واحد پیش حرفه ای و حرفه آموزشی تفکیک و به تکمیل ظرفیت مبادرت نماید.

۱-۳-۱- واحد پیش حرفه ای: به واحدی اطلاق می شود که مجموعه ای از خدمات آموزشی پایه و توانبخشی و حرفه آموزشی را به مددجویان کم توان ذهنی و اختلالات طیف اتیسم شدید ارائه می نماید. در این واحد مددجویانی که شرایط ورود به واحد حرفه آموزشی را ندارند، پذیرفته می شوند.

۲-۳-۱- واحد حرفه آموزشی: در این واحد، مجموعه ای از خدمات آموزشی، توانبخشی و حرفه آموزشی را به توانخواهانی که توان دریافت آموزش های لازم در حرفه ای خاص را دارند، همراه با آموزش های مرحله مقدماتی در راستای کسب آمادگی شغلی ارائه می گردد.

۴-۱- فرد دارای معلولیت

فردی است که به دلیل نقص دائمی در عملکرد فیزیولوژیک و یا ساختار تشریحی بدن دچار محدودیت در عملکرد، فعالیت های روزمره زندگی و مشارکت اجتماعی شده است. کلیه افراد با معلولیت های گوناگون که امکان حضور در سایر زمینه های آموزشی را نداشته باشند، می توانند در مراکز توانبخشی حرفه ای بر حسب نوع و شدت معلولیت در سطوح پیش حرفه ای و حرفه آموزشی پذیرش شوند.

تبصره ۱: افراد معلول تحت پوشش با تشخیص کم توان ذهنی شدید و اختلالات طیف اتیسم شدید تحت عنوان "مددجو" صرفاً در واحد های پیش حرفه ای مرکز پذیرش خواهند شد و سایر انواع معلولین به عنوان "توانخواه" در واحدهای حرفه آموزشی به تفکیک نوع و شدت معلولیت کلاس بندی خواهند شد.

تبصره ۲: توانخواهان بیش از یک معلولیت تحت عنوان توانخواه چند معلولیتی شناخته شده و در صورتی که دارای معلولیت ذهنی نیز باشند، معلولیت غالب آنها ذهنی محسوب می گردد و صرفاً با معلولیت ذهنی شدید به واحدهای پیش حرفه ای ارجاع می شوند.

تبصره ۳: کلیه مددجویان و توانخواه در صورت مصرف دارو، صرفاً با تأیید کمیته توانبخشی حرفه ای و اشتغال شهرستان می توانند از خدمات این مراکز استفاده نمایند.

۵-۱- کمیته توانبخشی حرفه ای و اشتغال (شهرستان - استان)

کمیته مذکور با مشارکت حوزه های توانبخشی و اشتغال و در سطح شهرستان و استان فعال بوده و محوریت فعالیت های پذیرش، آموزش حرفه ای و اشتغال توانخواهان تحت پوشش سازمان را برعهده دارد.

ماده ۲

شرایط تخصصی مؤسس و مسئول فنی

۲-۱: شرایط تخصصی مؤسس

- دارا بودن مدرک حداقل کارشناسی در رشته های توانبخشی (کاردرمانی، فیزیوتراپی، گفتاردرمانی)، روانشناسی (تمام گرایش ها)، علوم تربیتی (گرایش های کودکان استثنایی و برنامه ریزی آموزشی)، مدیریت توانبخشی و مددکاری، مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی و دکترای پزشکی.
- متقاضیان واجد شرایط فقط با معرفی بهزیستی استان و تایید دفتر امور توانبخشی روزانه و توانپزشکی سازمان بهزیستی کشور نسبت به اعطای مجوز اقدام خواهد شد.

تبصره ۱: کلیه متقاضیان حقوقی اعم از انجمن ها، تشکل ها، مؤسسات خیریه، تعاونی ها، سمن ها که دارای مجوز رسمی از سازمان بهزیستی می باشند، در صورتی می توانند اقدام به اخذ موافقت اصولی و پروانه فعالیت نمایند که حداقل یکی از اعضای مؤسس دارای مدارک تحصیلی فوق الذکر بوده و به عنوان نماینده آن مؤسسه برای اخذ مجوز مربوطه به سازمان معرفی گردد.

۲-۲: شرایط تخصصی مسئول فنی

- دارا بودن مدرک تحصیلی حداقل کارشناسی در یکی از رشته های کاردرمانی، فیزیوتراپی، گفتاردرمانی، مدیریت توانبخشی، روانشناسی، علوم تربیتی (گرایش های کودکان استثنایی و برنامه ریزی آموزشی)، مشاوره، مددکاری.
- **تبصره ۲:** کلیه متقاضیان حقوقی اعم از انجمن ها، مؤسسات، سمن ها که دارای مجوز رسمی از سازمان بهزیستی می باشند نیز همانند متقاضیان حقیقی مکلف به رعایت ضوابط مربوطه می باشند.

ماده ۳

ضوابط پذیرش و شرایط ترخیص

- فرد معلول واجد شرایط^۱ عمومی پذیرش در مراکز توانبخشی حرفه ای هر فرد دارای معلولیت، مشروط به دارا بودن شرایط عمومی ذیل می تواند واجد شرایط پذیرش در واحد پیش حرفه ای باشد، این شرایط عبارتند از:

- فرد مبتلا به اختلال ذهنی^۲ و یا اختلال طیف اتیسم شدید باشد.
- فردی که توانایی حضور در مراکز حرفه آموزی و آماده سازی مستقیم حرفه ای را نداشته باشد.
- از استقلال نسبی در مراقبت از خود برخوردار باشد.
- سن مددجو حداقل ۱۴ سال تمام باشد.

- فرد معلول واجد شرایط^۳ عمومی پذیرش در مراکز توانبخشی حرفه ای

هر فرد دارای معلولیت، مشروط به دارا بودن شرایط عمومی ذیل می تواند واجد شرایط پذیرش واحد حرفه آموزی باشد، این شرایط عبارتند از:

¹Eligible

²Mental Retardation

³Eligible

- فرد توانخواه توانائی دریافت آموزش حرفه ای و ورود به کارگاه ها را دارا باشد.
  - توانخواه بتواند آموزش های آماده سازی را طی نماید.
  - استقلال کافی در مراقبت از خود داشته باشد.
  - سن پذیرش در این مراکز ۱۴ سال تمام می باشد.
- پذیرش تلفیقی : مرکز می تواند، کلیه توانخواهان با انواع معلولیتهای جسمی - حرکتی، حسی، ذهنی و روانی مزمن و اتیسم را برای طی دوره های "آموزش حرفه ای" در کلاس های مجزا (برحسب نوع معلولیت)^۴ و براساس سطح بندی صرفا در واحد حرفه آموزشی پذیرش نماید.

۳-۲: شرایط ترخیص و گذار

۳-۲-۱- واحد های پیش حرفه ای:

نظر به اینکه مددجویان حاضر در این واحد، اغلب توانایی ترخیص و استفاده از خدمات سایر مراکز روزانه را ندارند، لذا می توانند تا کسب حداقل توانائی برای احراز شرایط شغلی مشخص، بدون محدودیت سقف زمانی از خدمات این واحد استفاده نمایند. لذا ترخیص زمانی حاصل می شود که :

- ۱- مددجو قابلیت انتقال به واحد حرفه آموزشی را کسب نماید.
  - ۲- تقاضای مستدل قیم قانونی و خانواده وی برای ترخیص
- تبصره ۱: مددجویان در صورت کسب توانائی آموزش های پیش حرفه ای، جهت تصمیم گیری برای معرفی به واحد حرفه آموزشی به کمیته توانبخشی حرفه ای و اشتغال شهرستان معرفی می گردند.

۳-۲-۲- واحد های حرفه آموزشی

- نظر به اینکه توانخواهان حاضر در این واحد، اغلب توانایی ترخیص و حضور در کارگاه های تولیدی حمایتی را کسب می نمایند، لذا :
- زمان حضور در واحد (حداکثر ۴۸ ماه از زمان ابلاغ این دستورالعمل خواهد بود) که در این صورت مرکز موظف به ترخیص و گذار توانخواه به سایر مراحل می باشد .
  - فراگیری مهارت های حرفه ای و دریافت گواهینامه فنی حرفه ای (درجه یک ، دو ، سه)، صنایع دستی و ... یا اخذ تأییدیه مهارتی توسط کمیته توانبخشی حرفه ای و اشتغال شهرستان
  - فراگیری مهارت های حرفه ای لازم جهت ورود به کارگاههای تولیدی حمایتی تیپ یک یا کارگاه های تیپ دو
  - تقاضای توانخواه برای ترخیص
  - ارجاع توانخواه به مرکز پیش حرفه ای به علت عدم توانایی یادگیری حرف
- تبصره ۲: تصمیم گیری برای معرفی توانخواهان ترخیصی از واحد حرفه آموزشی مرکز به سایر مراکز توسط کمیته توانبخشی و اشتغال شهرستان انجام می گیرد.

تبصره ۳: کمیته توانبخشی و اشتغال شهرستان می تواند در صورت صلاحدید دوره آموزش در مراکز حرفه آموزی را تا سقف ۳ ماه تمدید نماید.

تبصره ۴: مرکز مجاز است محصولات تولیدی خود را از طریق حضور در نمایشگاه های محصولات معلولین و سایر موارد مرتبط عرضه نماید و کلیه فعالیت های مراکز حرفه آموزی غیر دولتی در حد آموزشی و مهارتی بوده و مرکز اجازه تولید و فروش محصولات را نخواهد داشت.

تبصره ۵: نظر به اینکه، مراکز توانبخشی حرفه ای، زمینه های حرفه آموزی و مهارتی را برعهده خواهند داشت لذا، فرد آموزش گیرنده در هیچیک از مراحل کار (کارآموزی) مبلغی را بعنوان دستمزد دریافت نخواهند نمود.

ماده ۴

روند ارائه خدمات ، آموزش و توانبخشی در مرکز

۴-۱-۱: روند ارائه خدمات در واحد پیش حرفه ای:

- پس از معرفی مددجو از طرف بهزیستی شهرستان (کمیته توانبخشی حرفه ای و آماده سازی شغلی)، ارزیابی سطح توانمندی فرد، توسط مرکز انجام خواهد شد. سپس برنامه ریزی آموزشی و توانبخشی وی بر اساس نتایج ارزیابی تخصصی اولیه تیم توانبخشی مرکز ارائه خواهد شد و بر اساس آن قابلیت های ذهنی، حرکتی، رفتاری، روانی، مهارتهای اجتماعی، خود اتکایی و نیز نیازهای مددجو تعیین خواهد شد.

- ارزیابی دوره ای هر ۶ ماه انجام خواهد شد.

- سطح بندی آموزشی با توجه به توانایی ها و استعداد فردی و نیازهای مددجویان در مرکز صورت می گیرد.

- تمرکز خدمات در مراکز پیش حرفه ای بر آموزش و ارتقا مهارتهای شناختی، حسی _ حرکتی، مهارتهای پایه، آموزش پایه، رفتار کاری و مهارتهای اجتماعی می باشد.

تبصره ۱: در ارزیابی ادواری امکان انتقال مددجو از واحد پیش حرفه ای به حرفه آموزی وجود دارد.

۴-۱-۲: روند ارائه خدمات در واحد حرفه آموزی:

- پس از معرفی توانخواه از طرف بهزیستی شهرستان (کمیته توانبخشی حرفه ای و آماده سازی شغلی)، ارزیابی سطح توانمندی فرد، توسط مرکز انجام خواهد شد، سپس برنامه ریزی آموزشی و توانبخشی توانخواه بر اساس نتایج ارزیابی تخصصی اولیه تیم توانبخشی مرکز حرفه آموزی ارائه و بر اساس آن ظرفیت های عملکردی، مهارتهای اجتماعی و نیز نیازهای توانخواه تعیین خواهد شد.

- ارزیابی دوره ای هر ۶ ماه انجام خواهد شد.

- سطح بندی آموزشی با توجه به توانایی ها و استعداد فردی و نیازهای توانخواهان در مرکز صورت می گیرد.

- تمرکز خدمات در مراکز حرفه آموزی بر آموزش و ارتقاء آموزش های پایه، رفتار کاری و مهارتهای اجتماعی و آمادگی برای کسب آموزش های فنی و حرفه ای می باشد.

در ارائه خدمات به موارد ذیل نیز بایستی توجه نمود:

- شروع کار مرکز از ساعت ۸ صبح لغایت ۱۳ و روزهای پنجشنبه از ساعت ۸ صبح لغایت ۱۲ می باشد.

- یک میان وعده و یک وعده غذای گرم که در مرکز طبخ شده باشد طبق برنامه غذایی ماهیانه تهیه و سرو گردد. (این برنامه غذایی بایستی به تایید کارشناس تغذیه معتمد سازمان رسیده باشد).

- در صورت تمایل مرکز به ادامه فعالیت تا ساعت ۱۶ با هماهنگی کمیته توانبخشی حرفه ای و اشتغال شهرستان مشروط به پرداخت حق الزحمه ساعات اضافه به پرسنل، بلامانع است.

- مرکز مؤظف به تأمین بیمه کامل حوادث و مسئولیت مدنی برای کلیه توانخواهان و پرسنل بطور سالیانه می باشد.

تبصره ۲: با توجه به شرایط خاص استان که از سوی استانداری برنامه ریزی می گردد تعطیلی ساعات فعالیت مرکز تابع دستورات و بخشنامه های استانی و تابع مدارس آموزش و پرورش استثنائی و مدارس ابتدائی استان می باشد.

۴-۲: مراحل آموزش

• فرد معلول تحت پوشش پس از ارزیابی کلی توسط کمیته توانبخشی حرفه ای و اشتغال شهرستان ، متناسب با ظرفیت ها به مراحل آموزشی ذیل به مرکز توانبخشی حرفه ای معرفی می شود:

افراد معلول در مرکز توانبخشی حرفه ای به دو شکل کلی آموزش می بینند:

• مرحله آموزش های مقدماتی و پیش حرفه ای (حسب مورد)

• مرحله آموزش های کارآموزی با تاکید بر اولویت آموزش حرفه ای پس از طی مرحله مقدماتی، و کسب توانمندی فرد معلول به مرحله "کارآموزی" وارد می شود. نوع آموزش در این مرحله متناسب با نیاز بازار کار ، برنامه های کارآفرینی، کارفرمائی و نیاز کارگاه های تولیدی حمایتی تعیین خواهد شد.

• مرکز مؤظف به تأمین وسایل و مواد مصرفی و وسایل کمک آموزشی برای هر رشته آموزشی متناسب با نوع و تعداد آنان می باشد.

• در هر مرکز متناسب با توانایی ها و ظرفیت و استعداد فردی و نیز زمینه های شغلی منطقه افراد معلول براساس واحد ها تفکیک و برای ورود به دوره های آموزشی ارزیابی و سطح بندی آموزشی صورت پذیرد.

• در واحد پیش حرفه ای متناسب با سطح آموزش می بایست، گام های آموزشی هر فعالیت را بصورت مصور و ترسیمی، تهیه و در فضای کلاس ها نصب نماید، به گونه ای که قابل رؤیت و فهم برای مددجویان باشد.

• آموزش حرفه می بایست با توجه به مشخصات مشاغل بومی، منطبق با بافت جامعه ، نوع حرفه های کارگاه تولیدی حمایتی و نیاز بازار کار با هماهنگی کمیته توانبخشی حرفه ای شهرستان انجام پذیرد و توصیه می شود از ارائه آموزش حرفه های فاقد بازار کار اجتناب گردد.

• در واحد حرفه آموزی بایستی محتوای آموزشی کلاس های حرفه آموزی در راستای نیاز کارگاه های حمایتی تولیدی منطقه طراحی و سازماندهی شوند.

تبصره ۱: مدیریت مرکز موظف به بررسی درخصوص استعدادها و ظرفیت های شغلی منطقه بوده و مراتب را جهت اطلاع به کمیته توانبخشی و اشتغال شهرستان اعلام نماید.

تبصره ۲: کمیته توانبخشی و اشتغال شهرستان می تواند در راستای نیاز های آموزشی و موقعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شرایط آموزش هائی که منجر به کسب اشتغال می شوند را به منظور تعیین مشاغل و حرفه متناسب به مرکز پیشنهاد نماید.

• نوع رشته های آموزشی در کلیه سطوح صنعت، کشاورزی، صنایع دستی (تاکید بر بومی نگری) و خدمات با هدف ارتقاء آموزش از ساده به پیچیده و مدرن در مراکز حرفه آموزی مشروط به آموزش و آماده سازی مرتبط با شغل معین در منطقه آزاد است .

۱-۳-۴: در واحدهای پیش حرفه ای و حرفه آموزی :

الف- آموزش مفاهیم پایه (عمومی) شامل :

- آموزش مفاهیم شناختی
- آموزش مهارت‌های خودیاری و بهداشتی - مهارت‌های روزانه زندگی (A.D.L)
- آموزش مهارت‌های زندگی (LSE^h)
- آموزش ارتباطات بین فردی و اجتماعی
- آموزش مفاهیم پیش زمینه ریاضیات ، علوم و...
- سایر آموزش‌ها که به ارتقاء توانمندی‌های کاری آنان می‌افزاید.

ب- آموزش مهارت‌های پیش حرفه ای، شامل :

- تقویت ظرفیت‌های فیزیکی فرد
- افزایش توانایی عمومی فرد
- آموزش رفتار کاری و انجام کارهای گروهی
- آموزش مهارت‌های کاری

۲-۳-۴- محتوای آموزشی (واحدهای حرفه آموزی)

الف- آموزش مهارت‌های عمومی و تکمیلی:

➤ توانایی‌های فیزیکی : مشتمل بر

- تحمل
- قدرت
- تحرک
- حساسیت
- مهارت‌های حرکتی ظریف
- چالاکی (مهارت‌های ظریف و سرعتی در دست - دو دستی - یک دستی - با انگشتان)
- هماهنگی چشم و دست

➤ عادات کاری

- وقت‌شناسی و رعایت انضباط
- توانایی برای تطبیق با قانون مقررات و انتظارات و توقعات
- نگرانی برای کیفیت کار
- توجه نمودن به کار (وظیفه)
- ظاهر و نظافت و بهداشت
- تقویت حس مسئولیت‌پذیری
- عادت دادن به انجام و به انتها رساندن وظیفه خود
- رعایت احترام به مربی ، کارفرما ، مافوق و همکاران

- شناخت پول و ارزش آن

- میزان انگیزه و علاقه

➤ رابطه فرد با دیگران

- هماهنگی؛ کارگران، همکاران

- توانایی برای پذیرفتن و جواب دادن به ناظر (عکس العمل)

- سرعت پاسخگویی

- مهارتهای اجتماعی و رفتاری

- استفاده از ارتباطات کلامی مناسب

➤ شخصیت خود فرد

- رفتار و برخورد و نگرش

- آگاهی از خود

- شناسایی و تشخیص واقع بینانه، عائق، تواناییها و ارزشها

- مهارتهای سازگاری، توانایی برای انجام دادن کار تحت فشارهای زمانی

- توانایی بیان احساسات

➤ مهارت های ادارکی

- تمییز (تشخیص) شکل از زمینه

- طرح کلی نسبت به بدن (body scheme)

- در نظر داشتن حرکت (الگو سازی نمودن حرکت) (Motor planning)

➤ تواناییهای یادگیری و شناختی

- سطح خواندن

- ارتباطات نوشتاری و شفاهی

- توانایی برای پیروی از تعلیمات و آموزشها و دستورات نوشتاری و شفاهی

- تصمیم گیری

- حل مشکل

- قضاوت

- حافظه شنیداری و دیداری

- مهارتهای استنباطی

- تصویر کلی (تصوثر کلی نسبت به پول، تصویر کلی نسبت به بزرگان، تصویر کلی نسبت به اطمینان - ایمنی)

- درک و مفهوم جریان زندگی

- آموزش راضیات و ابفاء و تجسم فضائی

➤ فاکتور های ویژه توانایی کاری

- آموزش مهارتهای کاری

- انگیزش و علائق حرفه ای

- استعدادها
- سطح بهره هوشی
- توانایی جسمی یا ذهنی در حین انجام کار
- فاکتور های شخصیتی برای ارتباط متقابل در کار
- آشنایی با مفهوم کار

ب- آموزش های عملی (واحدهای حرفه آموزی)

مرکز توانبخشی می تواند مفاهیم آموزشی را براساس الگوها و اهداف مرتبط ذیل برنامه ریزی و هدایت نماید که بطور نمونه به مواردی اشاره شده است:

۱. کنترل کیفیت
  - هدف : آموزش مفاهیم جور کردن ، طبقه بندی ، انتخاب و تطبیق
۲. فایل بندی
  - هدف : آموزش مفاهیم ردیف کردن ، ترتیب بندی ، تقویت مهارت ادراکی و طبقه بندی
۳. سری کاری یا مونتاژ قطعات
  - هدف : هماهنگی چشم و دست ، استفاده از ابزار و وسایل
۴. آموزش کار در شرایط کارخانه ای، اداری ، خانگی ، مجازی و ... (مشابه شرایط واقعی)
  - هدف : مهارت در سازمان دهی ، استفاده از ابزار و وسایل ، هماهنگی در حرکات ظریف، پیگیری دستورات کتبی ، تقویت روابط اجتماعی، رقابت، حل مشکل ، و ...
۵. آموزش مفاهیم شناختی
  - هدف : مهارتهای ادراک (مربوط به زمان)، نحوه استفاده بهینه از زمان و مکان، اشخاص برای تصمیم گیری
۶. آموزش رفتار کاری
  - هدف : نگرش کاری ، تصمیم گیری ، انجام کار در گروه، تقویت جنبه های فردی و اجتماعی و ...
۷. مفاهیم مربوط به پول
  - هدف : مهارتهای مفهومی ، شمارشی ، و ارزشی واحد پول
۸. آموزش های عملکرد بعنوان خریدار یا فروشنده
  - هدف : مهارتهای ادراکی ، مهارتهای ارتباطی ، تقویت جنبه های فردی و اجتماعی، آموزش در شرایط مشابه واقعی
۹. آموزش حرکت محیطی
  - هدف : جهت یابی، برنامه ریزی برای حرکت، حل مشکل ، پیگیری و دستورات کتبی، درک فضائی و...
۱۰. آموزش تصویر کلی از خود و شکل بدنی
  - هدف : مهارت های سازماندهی ، ادراک حرکت ، وضعیت در فضا

۱۱. آموزش صنایع دستی

- هدف : هماهنگی در حرکات ظریف ، تقویت مهارت های ظریف

۱۲. آموزش تهیه غذا

✓ هدف : برنامه ریزی برای اجرا، توانایی اجرا ، پیگیری دستورات

۱۳. کار با کامپیوتر

✓ هدف : هماهنگی چشم و دست ، برنامه ریزی

۴-۴: امکانات آموزشی و کمک آموزشی

اگرچه این مراکز بیشتر به عنوان مراکز آموزشی کاربری دارند، اما متناسب با کلاس ها و اهداف باید نسبت به تهیه مواد و وسایل کمک آموزشی از نظر کمی و کیفی جهت هر رشته و هر معلول برنامه ریزی و اقدام مناسب صورت گیرد.

- ارائه مشاوره به فرد و خانواده جهت رفع مشکلات ارتباطی و مستند سازی آن .
- ارائه خدمات توانبخشی به منظور توانمندسازی، جبران محدودیت های عملکردی و دستیابی فرد به سطوح بالاتری از مشارکت در زندگی فردی و اجتماعی و نهایتاً افزایش کیفیت زندگی آنان می باشد.

۴-۵: مدت آموزش

- مدت آموزش باید بر اساس توانایی های ذهنی و جسمانی معلول و نوع حرفه مورد آموزش وی پیش بینی و زمان بندی شده و (پس از ارزشیابی توسط کمیته توانبخشی و اشتغال بهزیستی شهرستان) به مرکز معرفی خواهد شد.
  - طول مدت آموزش حداکثر به مدت ۴۸ ماه می باشد که این دوره شامل یک دوره آموزشی یکسال و نیم و الباقی بعنوان دوره کار آموزی خواهد بود که می تواند یکبار و حداکثر به مدت سه ماه با نظر کمیته توانبخشی و اشتغال تمدید گردد.
  - فرد معلول پس از طی مراحل آموزش و کارآموزی به عنوان فرد واجد شرایط کار به بهزیستی شهرستان ارجاع تا برای تعیین سطح توانائی کار ، نوع اشتغال، ورود به شرایط کارگاهی (تیپ ۱ و ۲) و یا برای ارجاع به مراکز پشتیبانی شغلی (SE) و دستیابی به اشتغال حمایت شده وی تصمیم گیری خواهد شد .
- تبصره ۴ : چنانچه در مرحله آموزش (حداکثر ۶ ماه) مشخص گردد فرد توانایی فراگیری مهارتهای کاری را ندارد با نظر کمیته به مراکز پیش حرفه ای منتقل می گردد.

تبصره ۵: در واحد های پیش حرفه ای طول مدت آموزش بدون محدودیت زمانی تا حصول به نتیجه آموزشی مورد نظر استمرار خواهد داشت .

ماده ۵

نیروی انسانی

تعداد پرسنل پیشنهادی در رده های مختلف مربوط به مرکز با ظرفیت اسمی ۵۰ نفر معلول بوده و لذا در مراکز با ظرفیت بالاتر یا پایین تر به نسبت باید تعداد هر گروه نیروی انسانی تغییر یابد.

- **مسئول فنی** : به صورت تمام وقت یک نفر
  - **کارشناس روانشناسی (کلیه گرایش ها) یا ارزشیاب حرفه ای** : تمام وقت ۱ نفر
  - **کارشناس کاردرمانی** : پاره وقت ۱ نفر دو روز در هفته (مطابق با ساعت کار مرکز)
  - **مربی آموزشی** : حداقل با مدرک دیپلم دارای گواهینامه مهارت فنی (برای کلاس های حرفه آموزی) از سازمان فنی حرفه ای و کارشناسی مرتبط (در کلاس های مهارت آموزی) به ازای هر ۱۲ نفر یک مربی آموزشی بر حسب فضای آموزشی مددجو و نوع حرفه در مراکز توانبخشی .
  - **مربی ورزشی^۶** : یک نفر (۱ روز در هفته مطابق با ساعت کار مرکز) - (این مربی به صورت گردشی در کلاس های آموزشی حضور خواهند داشت).
  - **مربی هنری^۷** : یک نفر (۱ روز در هفته مطابق با ساعت کار مرکز) - (این مربی به صورت گردشی در کلاس های آموزشی حضور خواهند داشت).
  - **خدمه** : یک نفر
  - **آشپز** : یک نفر
- تبصره ۱: در صورت نیاز توانخواهان به سایر خدمات توانبخشی (گفتاردرمانی، شنوایی شناسی ، بینایی سنجی، ارتوپد فنی و ...) ارجاع و پیگیری از طرف مرکز توسط خانواده انجام می پذیرد.
- تبصره ۲: مؤسس می تواند به عنوان مسئول فنی هم مجوز دریافت دارد اما نمی تواند به عنوان کارشناس و یا مربی در مرکز نیز فعالیت داشته باشد.
- تبصره ۳: مسئول فنی می تواند صاحب امتیاز باشد، لیکن نمی تواند بعنوان کارشناس یا مربی در مرکز فعالیت نماید .
- تبصره ۴: در فعالیت های مراکز حرفه آموزی " سمتی تحت عنوان " مدیر داخلی " وجود ندارد و از سوی سازمان پذیرفته نیست.
- تبصره ۵: هریک از مربیان آموزشی مرکز در صورت دارا بودن مدرک معتبر می توانند بعنوان مربی ورزشی یا هنری در مرکز فعالیت نمایند.
- تبصره ۶: در مناطق محروم از نیروی انسانی، به جای پرسنل تخصصی با هماهنگی بهزیستی شهرستان و بر اساس ماده ۷ مقررات عمومی بند ۳۹-۷ مراکز می توانند از سایر نیروهای مشابه در مدت زمان محدود و با هماهنگی بهزیستی شهرستان استفاده نمایند.

ماده ۶

شرح وظایف نیروی انسانی

۶-۱: وظایف مؤسس (صاحب امتیاز)

- حضور مؤثر و متناوب در مرکز، اقامت در استان دارای مجوز فعالیت و ثبت امضاء در دفتر حضور و غیاب مرکز.
- تعیین و معرفی مسئول فنی واجد شرایط به سازمان بهزیستی
- رعایت شئون اسلامی ، اخلاقی ، مسائل حرفه ای و موازین حقوقی و قانونی
- مسئولیت صلاحیت تخصصی ، اخلاقی و فردی نیروی انسانی در ساعات حضور در مرکز
- پاسخگویی به شکایات مطروحه از مرکز و افراد شاغل در آن

^۶ فردی که دارای مدرک تحصیلی دانشگاهی در رشته های ورزشی را دارد و یا دارای گواهی مربی گری ورزشی باشد

^۷ فردی که دارای مدرک تحصیلی دانشگاهی در رشته های هنری را دارد و یا دارای گواهی مربی گری ورزشی باشد

- انعقاد قرارداد با پرسنل واجد شرایط و طبق قوانین جاری و آئین نامه های اجرائی ماده ۲۶ در مورد کارکنان شاغل در مرکز
- پرداخت به موقع حقوق و مزایای مسئول فنی و کارکنان مرکز طبق قرارداد منعقد و براساس قوانین نافذ حسب مورد
- تأمین کلیه مایحتاج و هزینه های مرکز به پیشنهاد مسئول فنی
- تأمین اقدامات لازم جهت توانمندسازی و ارتقاء کیفیت زندگی توانخواهان
- اقدامات بمنظور تأمین بیمه حوادث و مسئولیت فنی توانخواهان و کارکنان مرکز
- تأمین استانداردهای خدماتی، بهداشتی و فنی مرکز اعم از ساختمانی، تجهیزاتی، ایمنی، بهداشتی، توانبخشی و غیره .
- تسلط و اجرای دقیق مفاد دستورالعملها، ضوابط و مقررات ابلاغی از بهزیستی .
- افتتاح حساب بانکی به نام مرکز یا صاحب امتیاز در یکی از بانک های کشور و ثبت و ضبط کلیه اسناد مالی مراکز حقوقی(مرسات خیریه، هیئت امناء، سمن ها و...).

۶-۲- وظایف مسئول فنی :

- سرپرستی و نظارت کامل بر ارئه خدمات آموزشی و توانبخشی مرکز و رعایت استاندارد های علمی و حرفه ای مندرج در دستور العمل های سازمان بهزیستی و کلیه مسئولیت توانخواهان در داخل مرکز بر اساس ماده ۲۶ دستور العمل بر عهده مسئول فنی می باشد.
- حفظ سلامت جسمی و روانی گروه هدف و اقدام در جهت بازتوانی و توانمند سازی آنان
- جلوگیری از دخالت افراد غیر مجاز در امور فنی مرکز
- اعلام گزارش مشکلاتی که در روند توانبخشی گروه هدف ایجاد اختلال نماید به اداره بهزیستی شهرستان مربوطه
- اعلام نیاز های مرکز به موسس و درخواست تأمین آنها
- ثبت گزارش روزانه و حفظ مستندات مربوطه
- نظارت دقیق بر تشکیل پرونده های پرسنلی و توانبخشی برای گروه هدف در مرکز و درج اقدامات به عمل آمده و خدمات ارائه شده به آنان
- حضور فعال و مستمر در ساعات اداری
- حفظ و رعایت استانداردهای خدماتی، بهداشتی، و فنی مرکز اعم از ساختمانی، تجهیزاتی، ایمنی، بهداشتی توانبخشی و ...
- همکاری با کارشناسان ناظر اعزامی از معاونت امور توانبخشی سازمان بهزیستی کشور، استان و شهرستان ها - کمیسیون صدور پروانه های بهزیستی و دفتر بازرسی و حراست سازمان
- اعلام بیماریهای واگیر دار خدمت گیرندگان (سل، وبا، هپاتیت، ایدز و ...) طبق دستور العمل های وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی به بهزیستی شهرستان
- انجام مکاتبات رسمی و اداری
- رعایت و تسلط کامل بر مفاد کلیه دستورالعملها، ضوابط و مقررات ابلاغی از سازمان
- بررسی و رسیدگی به شکایات مطروحه از مرکز که در حوزه اختیارات مسئول فنی قرار دارد
- کنترل و نظارت بر نحوه پذیرش و ترخیص موفق گروه هدف
- برنامه ریزی و ایجاد هماهنگی جهت حضور نیروهای تخصصی مورد نیاز مطابق با دستورالعمل های ابلاغی
- برنامه ریزی و ایجاد هماهنگی جهت حضور با ارجاع به پزشکان تخصصی مورد نیاز
- ارسال آمار ماهیانه به سازمان بهزیستی جهت اخذ یارانه
- نظارت و کنترل پرونده ها و برنامه های آموزشی، توانبخشی گروه هدف بمنظور تسریع در ترخیص موفق.

- برنامه ریزی برای امور فوق برنامه و فعالیت‌های تفریحی
- تنظیم و نصب شرح وظایف پرسنل مرکز
- تنظیم و نصب مبالغ تعرفه ، یارانه و سهم خانواده در تابلوی اعلانان مرکز
- کلیه موارد مندرج در دستور العمل عمومی ارائه گردیده است.

۳-۶: کارشناس کاردرمانی

- تشکیل پرونده ارزیابی حسی و حرکتی و تعیین پیش آگهی ، هدف و برنامه درمانی ، ثبت دقیق جلسات درمانی و ارزشیابی دوره ای
- تشکیل جلسات توانبخشی برای توانخواهان مرکز
- برنامه ریزی به منظور ارتقاء مهارت‌های حسی ، حرکتی ، درکی، شناختی، هیجانی و ارتباطی (حسب مورد)
- نظارت بر فعالیت های مددجو در کارهای آموزشی و تعامل و ارائه نقطه نظرات به مربیان
- برنامه ریزی جهت حداکثر استقلال در حیطه های کاردرمانی مانند فعالیت های روزمره زندگی (ADL) ، اوقات فراغت ، مشارکت اجتماعی و ...
- مشاوره و آموزش به منظور پیگیری اقدامات درمانی و توانبخشی توسط خانواده
- پیگیری تهیه وسایل کمک توانبخشی و توانبخشی حسب مورد توسط خانواده (جهت استفاده در منزل)
- آموزش به خانواده به منظور پیگیری اقدامات درمانی در منزل
- نظارت بر انجام بهینه ارگونومی در مرکز
- آموزش به مربیان مرکز در خصوص فعالیت های کاردرمانی و نظارت بر حسن اجرای آن

۴-۶: کارشناس روانشناسی

- ارزیابی بالینی
- تشکیل پرونده ارزیابی رفتاری ، روانی و تعیین پیش آگهی، هدف و برنامه درمانی ، ثبت دقیق جلسات درمانی و ارزشیابی دوره ای.
- همکاری با تیم توانبخشی در تدوین طرح در توانبخشی فرد
- مصاحبه و مشاوره با فرد و خانواده
- گروه درمانی
- آموزش مهارت های روانی - اجتماعی به فرد و خانواده (مهارت های برقراری ارتباط ، حل مسئله ، مقابله با فشار روانی، مدیریت بحران و...)
- آموزش به مربیان مرکز در خصوص فعالیت های روانشناسی و نظارت بر حسن اجرای آن

۵-۶: مربی آموزشی

- اجرای برنامه های آموزشی و توانبخشی تدوین شده توسط تیم تخصصی، تحت نظارت کارشناسان مربوطه .
- رعایت ارگونومی در تمامی حیطه ها ی آموزشی و کلاس
- ثبت روند پیشرفت و گزارش اقدامات و نتایج حاصله

- شرکت در تیم توانبخشی و تعامل با سایر اعضا تیم (حسب مورد)

۶-۶: مربی هنری

- ارزیابی کسب آگاهی از توانایی های هر فرد و ارائه برنامه هنری (شامل یکی از فعالیت : نقاشی، موسیقی و یا نمایشی و ...)
- ساده در حد توانایی توانخواهان
- آموزش فعالیت های گروهی معلولان
- مشارکت با تیم توانبخشی و اجرای برنامه های هنری در راستای اهداف تیم
- مستند سازی اقدامات در پرونده
- تلفیق برنامه های هنری با اهداف آموزشی و توانبخشی
- بهره گیری از فنون و مهارت های هنری جهت آموزش مفاهیم به توانخواهان

۶-۷: مربی ورزشی

- ارزیابی جسمی مددجویان با همکاری کاردرمان
- ارائه آموزش های لازم برای ارائه مهارت های بدنی
- انجام ورزش های صبحگاهی (با همکاری مربیان مرکز)
- بهره گیری از فنون و مهارت های ورزشی جهت آموزش مفاهیم به توانخواهان (باهمکاری کاردرمان)
- مشارکت با تیم توانبخشی و اجرای برنامه های ورزشی در راستای اهداف تیم

ماده ۷

فضای فیزیکی

- تفکیک کلاس های واحد پیش حرفه ای از حرفه ای الزامی است
  - اتاق مسئول فنی با مساحت حداقل ۱۲ متر مربع
  - اتاق روانشناس با مساحت حداقل ۱۲ متر مربع
  - اتاق یا کلاس حرفه آموزی، متناسب با نوع حرفه ، بین حداقل ۱/۵ متر مربع به ازاء هر نفر
  - اتاق کاردرمانی و سایر گروه های توانبخشی (حسب مورد) به مساحت حداقل ۱۵ متر مربع
  - در نظر گرفتن فضای مناسب برای فعالیت های هنری و ورزشی به مساحت ۲۰ متر مربع
  - فضای آشپزخانه جهت طبخ ناهار و سالن غذا خوری متناسب
  - ساختمان باید دارای دو توالی معمولی ، یک توالی فرنگی، دوش سیار و روشویی به اندازه کافی باشد.
  - ساختمان با در ورود و خروج مستقل از سایر واحد ها
- تبصره : فضاهای ذکر شده به ازای ظرفیت اسمی ۵۰ نفر می باشد و متناسب با افزایش ظرفیت می بایست فضاهای فیزیکی افزایش یابد.

ماده ۸

تجهیزات و لوازم تخصصی

۸-۱: حرفه آموزی

- میزها و صندلی ها متناسب با نوع فعالیت کلاس های حرفه آموزی و به تعداد توانخواهان
- قفسه جهت نگهداری ابزار و وسایل آموزشی و کمک آموزشی
- ابزار و مواد اولیه برای هر کلاس با توجه به نوع فعالیت واحد های پیش حرفه ای و حرفه آموزی

۸-۲: توانبخشی

- کاردرمانی و سایر رشته های توانبخشی حرفه ای : وسایل و امکانات کار درمانی با نظر متخصص
- تجهیزات مورد نیاز جهت اجرای فعالیت های هنری (تئاتر ، نقاشی ، موسیقی)

۸-۳: اداری

- قفسه نگهداری پرونده پرسنل و توانخواهان
- تلفن ، فکس و کامپیوتر مجهز به اینترنت
- سایر لوازم اداری مورد نیاز

ماده ۹

ارگونومی

ارگونومی عملی است که به رابطه انسان با کار می پردازد و هدف آن افزایش و بهبود ایمنی - بهداشت و سلامتی و راحتی و کارایی انسان است. با توجه به نقش محیط کار در کار و بهره وری و با توجه به اصول ارگونومی که ضامن سلامتی توانخواهان در فضای حرفه و آموزی کارگاهی می شود رعایت موارد ذیل موکدا توصیه می گردد^۸:

- مناسب بودن وضعیت روشنایی کلاس ها
- رعایت اصول ارگونومی و امکانات محیطی از جمله: نصب تهویه عمومی ، سرویس های بهداشتی
- رعایت تناسب نوع میز و صندلی مورد استفاده در کلاسها با شرایط فیزیکی توانخواهان
- تنظیم ارتفاع سطح وسایل و تجهیزات آموزشی با وضعیت فرد توانخواه
- توجه به حرکات تکراری و وضعیت ثابت طولانی مدت
- استفاده از سطح شیبدار با زاویه مناسب در محل های غیر هم سطح

^۸: به استناد شیوه نامه ارگونومی مراکز محیط کار به شماره نامه ۷۰۰/۹۵/۱۱۴۳۷۰ مورخ ۱۳۹۵/۸/۱۹ از معاونت امور توانبخشی بهزیستی کشور